

DOI:10.33766/2524-0323.93.25-34

УДК 342.734

Галкін В. Л., аспірант кафедри державно-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка (м. Северодонецьк, Україна)

e-mail: slavyan1209@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1941-5391>

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В АСПЕКТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ОБОВ'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ

За результатами здійсненого дослідження в статті запропоновано визначення поняття пенсії. Вивчено особливості правового статусу внутрішньо переміщеної особи через призму пенсійних відносин, а також здійснено ґрунтовний аналіз особливостей права на пенсійне забезпечення внутрішньо переміщених осіб в аспекті конституційного обов'язку держави.

Зауважено, що право пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб належить до фундаментального конституційного права на соціальний захист, а тому закони та підзаконні акти, які будь-яким чином обмежують право на пенсію громадян, котрі перемістилися з тимчасово окупованої території, є такими, що суперечать нормам Конституції України.

Ключові слова: право пенсійного забезпечення, право на соціальний захист, конституційне право, внутрішньо переміщена особа, конституційний обов'язок.

Постановка проблеми. Починаючи з весни 2014 року для України актуальною стала проблема конституційно-правової захищеності внутрішньо переміщених осіб (ВПО), особливо в питанні їхнього пенсійного забезпечення як основної форми практичної реалізації гарантування достатнього рівня життя. Причому окреслене питання не було об'єктом спеціального вивчення українських науковців-правників, а тому потребує ґрунтовного дослідження.

Особлива роль конституційно-правової захищеності в питаннях пенсійного забезпечення ВПО полягає в тому, що в більшості випадків громадяни України, які перемістилися з тимчасово окупованих території та є пенсіонерами за віком або у зв'язку з інвалідністю, не мали до переміщення іншого доходу, окрім пенсійних виплат.

Розвиток демократичних правових стандартів є характерною рисою всякої цивілізованої держави, для якої найвищою цінністю є життя громадян, де кожен може розраховувати на соціальну захищеність, як одного з конституційних обов'язків держави перед своїми громадянами. Недаремно В. Крижна зауважує відзначає, що шляхом до досягнення суспільного гуманізму й прогресивного розвитку суспільства є розвиток кожного його члена. Саме такий шлях веде до формування соціальної держави [1, с. 72]. Причому, головна ознака, яка диференціює соціальну державу від інших, – конституційне закріплення соціальних прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми пенсійного забезпечення були предметом наукових досліджень таких українських науковців, як: М. М. Шумило, Я. В. Хуторян, М. М. Сімутіна, О. І. Кульчицька, Н. Б. Болотіна, Г. В. Татаренко

та ін. Науковим пошуком шляхів реалізації соціальних прав внутрішньо переміщених осіб приділяли значну увагу у своїх доробках І. С. Басова, К. О. Крахмальова, Я. О. Грабова, Я. П. Турецька. Актуальні проблеми дотримання прав внутрішньо переміщених осіб на соціальний захист, доступу до правосуддя, реалізації виборчого права, верховенства права на тимчасово окупованих територіях розглядалися в публікаціях В. Ф. Нестеровича, О. Я. Рогач, О. А. Гончаренко, Н. І. Тищенко, Б. Ю. Підгороцького, М. В. Менджул, М. В. Савчина, В. І. Дяченко, Л. В. Шестак та інших.

Однак до цього часу правове становище внутрішньо переміщених осіб – пенсіонерів – залишається маловивченим, а питання пенсійного забезпечення вказаної категорії громадян в аспекті конституційного обов'язку держави взагалі не досліджувалося на достатньому рівні.

Формулювання цілей. Метою цієї статті є визначення права пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб в аспекті конституційного обов'язку держави.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правова база практично всіх європейських країн уже у XIX сторіччі базувалася на Конституції – фундаментальному законі держави, норми якого передбачали певні соціальні зобов'язання держави перед своїми громадянами.

Деякі країни Європи сьогодні визначили право пенсійного забезпечення як конституційний обов'язок, закріпивши відповідні норми в конституційних актах. Наприклад, у Конституції Королівства Іспанія (ст. 50) зазначено, що публічна влада гарантує людям похилого віку гідне економічне існування шляхом надання відповідних пенсій, розмір яких періодично переглядається [2]. Стаття 109 Конституції Латвії визначає право кожного на соціальне забезпечення в старості [3]. Литва гарантує своїм громадянам право на пенсію за віком та по інвалідності, а також соціальну підтримку удовам та при втраті годувальника (ст. 52 Конституції) [4]. Конституція Республіки Польща проголошує право на соціальне забезпечення у випадку інвалідності та при досягненні пенсійного віку (ст. 67) [5]. У Португалії система соціального забезпечення (окрім іншого) буде захищати громадян у старості, при настанні інвалідності, у випадку удівства чи сирітства, а також при інших обставинах, які призведуть до зменшення засобів на існування чи зниження працездатності (ст. 63 Конституції) [6]. Румунія, з огляду на конституційну норму ст. 47, зобов'язана забезпечити громадян достатнім рівнем життя та гарантує право на пенсію, визначену внутрішнім законодавством [7]. Відповідно до ст. 39 Республіки Словаччина, громадяни мають право на порівнянне матеріальне забезпечення в старості, при непрацездатності, а також при втраті годувальника [8]. А ось у Словенії Конституція (ст. 50) встановлює право на соціальний захист у випадках, визначених національним законодавством, при тому держава зобов'язана організувати обов'язкове пенсійне страхування [9]. Згідно зі статтею XIX Конституції Угорщини, громадяни республіки у випадку старості мають право на необхідне для їхнього життя пенсійне забезпечення [10]. Чеська Конституція гарантує громадянам матеріальне забезпечення в старості, умови призначення якого визначаються законодавством (ст. 30) [11].

Водночас частина європейських країн пішла більш радикальним, проте не менш ефективним способом соціального захисту, який був описаний І. Кантом:

він полягає у відсутності необхідності покладання на державу обов'язку щодо матеріально-соціального забезпечення громадян з метою задоволення їхніх потреб, а потребує створення достатніх сприятливих умов, за яких людина в змозі самостійно себе утримувати та забезпечувати [12, с. 239]. Наприклад, згідно зі ст. 110 Конституції Королівства Норвегія, в обов'язок державних органів ставиться створення умов для того, щоб кожен здатний до праці громадянин мав змогу забезпечувати собі життя своєю працею [13]. А в ст. 2 Королівства Швеція йдеться про те, що особистий, економічний і культурний добробут приватних осіб має бути основною метою діяльності держави, яка бере на себе зобов'язання забезпечити всім право на працю, житло й освіту, а також сприяти соціальному забезпеченню, безпеці і гідним умовами життя [14].

Право пенсійного забезпечення є одним із ключових серед соціальних прав, адже саме від його реалізації залежить соціальна захищеність громадян як у літньому віці, так і в особливих життєвих ситуаціях [15, с. 75]. На жаль, через нестабільний український економічний розвиток наразі неможливо створити сприятливі умови, такі як, наприклад, у країнах Скандинавії – Норвегії, Швеції – та забезпечити належні умови, за яких людина в змозі самостійно себе утримувати в старості чи в інших складних життєвих ситуаціях. Саме тому з прийняттям Конституції 28 червня 1996 року Україна затвердила особливе значення соціального захисту українського народу.

Розглядаючи пенсійні права ВПО крізь призму державних конституційних обов'язків, перш за все необхідно визначити правовий статус внутрішньо переміщеної особи. Незважаючи на те, що внутрішнє переміщення не є новим явищем і воно вже відбувалося в різні часи на теренах сучасної України з різних причин, однак нормативно-правової дефініції «внутрішньо переміщена особа» в українському законодавстві не було аж до 2014 року. Через окупацію частини України та з початком активних міграційних процесів, пов'язаних із переміщенням з тимчасово окупованих територій Луганської та Донецької областей, а також Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, виникла гостра необхідність у законодавчому регулюванні питань захисту прав осіб, які перемістилися з тимчасово окупованих територій, та чіткого визначення поняття «внутрішньо переміщена особа». Як слушно зазначає К. О. Крахмальова, законодавче визначення внутрішньо переміщеної особи відіграє надзвичайно важливу роль, адже від правильності формулювання залежить коло осіб, які набудуть додаткових прав та гарантій, пов'язаних з їхніми особливими потребами, викликаними обставинами переміщення [16, с. 12].

Визначення поняття «внутрішньо переміщена особа» міститься в ст. 1 Закону України № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який набув чинності 22.11.2014 р. Воно (визначення) носить описовий характер та містить три види конституційно-правового статусу людини: громадянин України, іноземець, особа без громадянства [17]. Враховуючи згадане законодавче визначення, можна говорити про те, що внутрішньо переміщена особа – це особа, яка:

- перебуває на території України на законних підставах;
- має право на постійне проживання в Україні;
- була змушена залишити або покинути своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової

окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Здійснивши аналіз норм Конституції України, можна констатувати, що спеціальний статус внутрішньо переміщеної особи не збігається та не може підміняти собою жоден із закріплених конституційно-правових статусів особи, і не є окремим конституційно-правовим статусом особи. Саме тому доходимо обґрунтованого висновку, що питання пенсійного права внутрішньо переміщених осіб слід розглядати загалом як право соціального забезпечення громадян України у зв'язку з відсутністю такого конституційно-правового статусу як «внутрішньо переміщена особа».

Щодо визначення поняття пенсії, то воно міститься в Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», зокрема в ст. 1 зазначено: «пенсія – щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її особою з інвалідністю, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених цим Законом» [18].

Аналогічне визначення пенсії міститься у Великому енциклопедичному юридичному словнику, проте в ньому надається більш широке тлумачення цього поняття. Зокрема зазначається, що під пенсією слід розуміти грошову виплату, що здійснюється, як правило, один раз на місяць зі спеціально створених фондів особам, які брали участь у системі пенсійного страхування, у разі втрати частково або повністю працездатності для реалізації своїх прав та свобод у повному обсязі [19, с. 614].

Доречно погодитися з М. Шумило, який підтримує думку, що такі визначення зовсім не суперечать, а навпаки, взаємодоповнюють одне одного [20, с. 168]. Саме тому пенсією слід вважати виплату в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що здійснюється, як правило, один раз на місяць зі спеціально створених фондів застрахованим особам для повної реалізації їхніх прав та свобод при досягненні передбаченого законодавством пенсійного віку чи визнання інвалідом, або яку отримують члени їх сімей у випадках, визначених законом. При тому слід звернути увагу, що в Україні існує чотири види державних трудових пенсій: за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника, за вислугу років [21, ст. 2]. Умови їх призначення визначаються в окремих законодавчих актах.

Конституційно-правова модернізація органів державної влади має здійснюватися таким чином, щоб за рахунок активної участі громадян у нормо-проектній діяльності своєчасно знаходили своє відбиття наявні проблеми, які потребують першочергового законодавчого врегулювання в Україні [22].

Основні соціальні гарантії закріплені саме в Конституції – Основному Законі. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, а людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, про що наголошено в ст.ст. 1, 3 Конституції [23].

Статтею 6 Конституції встановлено, що громадяни мають право на соціальний захист, включаючи право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це

право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ й організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом [23].

Іншими словами, змістом конституційного права пенсійного забезпечення є конституційний обов'язок держави надавати фінансову підтримку в розмірі, що не може бути меншим за встановлений законом прожитковий мінімум у разі втрати працездатності (пенсія по інвалідності), втрати годувальника (пенсія в разі втрати годувальника), та в старості (пенсія за віком) та в інших випадках (пенсія за вислугу років), визначених законом.

Необхідно знову наголосити, що «внутрішньо переміщена особа» не є окремим конституційно-правовим статусом, а тому неправильно було б законодавчо встановлювати будь-яких особливих умов чи застережень призначення пенсії ніж ті, що встановлено для громадян України, які не є ВПО. Конституція України не містить жодних обмежень у правах громадян України, що набули статусу внутрішньо переміщених осіб порівняно з правами інших. У супротивному випадку такі положення носили б явно дискримінаційний характер щодо конституційного обов'язку держави в здійсненні пенсійного забезпечення громадян, а, як слушно зауважує В. Ф. Нестерович, такого важливого міжнародного та конституційного принципу, як заборона дискримінації, мають дотримуватися всі цивілізовані країни при визначенні прав і свобод людини і громадянина [24, с. 89]. До того ж, ст. 24 Конституції України встановлено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [23].

Доречно зазначити, що питання пенсійного забезпечення було предметом розгляду у Європейському суді з прав людини. У своєму рішенні по справі «Гічкур проти України» суд наголосив, якщо в Договірній державі є чинне законодавство, яким передбачено право на соціальні виплати, обумовлені або не обумовлені попередньою сплатою внесків, це законодавство має вважатися таким, що породжує майновий інтерес, який підпадає під дію ст. 1 Першого протоколу, для осіб, що відповідають вимогам такого законодавства [25].

Слід також звернути увагу, що у своєму рішенні від 07.11.2018 р. Конституційний суд України вказав на те, що «зміни законодавства в соціальній сфері, складна фінансово-економічна ситуація, потреба в забезпеченні збалансованості Державного бюджету України не повинні призводити до порушення гідності людини, яка належить до фундаментальних цінностей, захищених Конституцією України, та становить основу системи конституційного захисту прав і свобод людини і громадянина. Обов'язковою складовою людської гідності є доступ людини до мінімальних соціальних благ, здатних забезпечити їй достатній і гідний житте-

вий рівень. Верховна Рада України, формуючи соціальну політику держави, повинна гарантувати ефективну реалізацію права на повагу до людської гідності, зокрема, шляхом забезпечення пенсій, інших видів соціальних виплат та допомоги для осіб, які потребують соціального захисту» [26].

Висновок. Право пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб – це фундаментальне конституційне право на соціальний захист, яке реалізується у формі фінансового забезпечення з боку держави у випадках та в спосіб, який визначається законом та є конституційним обов'язком держави. Україна, як і багато інших європейських країн, узяла на себе конституційне зобов'язання надавати соціальну підтримку у вигляді пенсії за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника та за вислугу років, умови призначення яких визначаються спеціальним законодавством. Призначення та виплата пенсій має здійснюватися всім без винятку громадянам, які набули відповідного віку, мають достатній трудовий стаж або опинились в особливій життєвій ситуації, визначеній законом. Відтак, будь-які закони або інші нормативно-правові акти, що обмежують право на пенсію внутрішньо переміщених осіб або встановлюють окремих порядок її призначення, суперечать нормам Конституції України.

Використані джерела:

1. Крижна В. Соціальні права громадян: соціальний захист та соціальне забезпечення. *Соціальні права та їх захист адміністративним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*» (м. Київ, 4 вересня 2020 року). Київ : 2020. С. 70-73.
2. Constitution of Spain 1978 (rev. 2011). ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Spain_2011?lang=#289. (дата звернення: 12.03.2021)
3. Constitution of Latvia 1922 (reinst. 1991, rev. 2016). ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Latvia_2016?lang=#255. (дата звернення: 12.03.2021)
4. Constitution of Lithuania 1992 (rev. 2019). ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Lithuania_2019?lang=#204. (дата звернення: 12.03.2021)
5. Constitution of Poland 1997 (rev. 2009). ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Poland_2009?lang=#333. (дата звернення: 12.03.2021)
6. Constitution of Portugal 1976 (rev. 2005) ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Portugal_2005?lang=#628. (дата звернення: 12.03.2021)
7. Constitution of Romania 1991 (rev. 2003). ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Romania_2003?lang=#338. (дата звернення: 12.03.2021)
8. Constitution of Slovakia 1992 (rev. 2017). ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Slovakia_2017?lang=#318. (дата звернення: 12.03.2021)
9. Constitution of Slovenia 1991 (rev. 2016). ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Slovenia_2016?lang=#153. (дата звернення: 12.03.2021)
10. Constitution of Hungary 2011 (rev. 2016). ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Hungary_2016?lang=#342. (дата звернення: 12.03.2021)
11. Constitution of Czech Republic 1993 (rev. 2013) ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Czech_Republic_2013?lang=#1046. (дата звернення: 12.03.2021)
12. Кант И. Метафизика правова. В 2-х частях. Сочинения в 6 томах. Т. 4. Москва. Мысль, 1965. С. 107-437.
13. Constitution of Norway 1814 (rev. 2016) ConstituteProject. URL : https://www.constituteproject.org/constitution/Norway_2016?lang=#332. (дата звернення: 12.03.2021)

14. Constitution of Sweden 1974 (rev. 2012) ConstituteProject. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Sweden_2012?lang=#7. (дата звернення: 12.03.2021)

15. Галкін В. Л. Конституційно-правові засади пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Том 116, № 3 (2020). С. 75-82.

16. Крахмальова К. О. Адміністративно-правове забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис...канд. юр. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2017. 210 с.

17. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст.1.

18. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 49-51. Ст. 376.

19. Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією Ю. С. Шемчушенка. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 992 с.

20. Шумило М. М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні : монографія. Київ : Ніка-Центр. 2016. 680 с.

21. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 3. Ст. 10.

22. Нестерович В. Ф. Конституційно-правова модернізація органів державної влади у рамках утвердження демократії участі в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. № 1. С. 67-76.

23. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

24. Нестерович В. Ф. Заборона дискримінації як важливий міжнародний та конституційний принцип в галузі прав людини. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5. С. 86-122.

25. Рішення у справі Пічкур проти України (Pichkur v. Ukraine). Рішення Європейського суду з прав людини від 07.11.2013р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_984#Text. (дата звернення: 12.03.2021)

26. Рішення Конституційного суду України від 07.11.2018р. № 9-р/2018 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 7 розділу II Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-18#Text>. (дата звернення: 12.03.2021)

References:

1. Kryzhna, V. (2020) Sotsialni prava hromadian: sotsialnyi zakhyst ta sotsialne zabezpechennia. *Sotsialni prava ta yikh zakhyst administratyvnyim sudom. Zbirnyk materialiv III Mizh narodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii» (n. Kyiv, 4 veresnia 2020 roku) - Social rights and their protection by an administrative court. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference " (Kyiv, September 4, 2020). Kyiv, 70-73. [in Ukrainian].*

2. Constitution of Spain 1978 (rev. 2011). (2011) N. p. ConstituteProject. URL : https://constituteproject.org/constitution/Spain_2011?lang=#289. [in Spanish].

3. Constitution of Latvia 1922 (reinst. 1991, rev. 2016). ConstituteProject. (2016) N. p. URL: https://constituteproject.org/constitution/Latvia_2016?lang=#255. [in Latvian].

4. Constitution of Lithuania 1992 (rev. 2019). ConstituteProject. (2019) N. p. URL : https://constituteproject.org/constitution/Lithuania_2019?lang=#204. [in Lithuanian].

5. Constitution of Poland 1997 (rev. 2009). ConstituteProject. (2009) N. p. URL : https://constituteproject.org/constitution/Poland_2009?lang=#333. [in Polish].
6. Constitution of Portugal 1976 (rev. 2005) ConstituteProject. (2005) N. p. URL : https://constituteproject.org/constitution/Portugal_2005?lang=#628. [in Portuguese].
7. Constitution of Romania 1991 (rev. 2003). ConstituteProject. (2003) N. p. URL : https://constituteproject.org/constitution/Romania_2003?lang=#338. [in Romanian].
8. Constitution of Slovakia 1992 (rev. 2017). ConstituteProject. (2017) N. p. URL: https://constituteproject.org/constitution/Slovakia_2017?lang=#318. [in Slovak].
9. Constitution of Slovenia 1991 (rev. 2016). ConstituteProject. (2016) N. p. URL : https://constituteproject.org/constitution/Slovenia_2016?lang=#153. [in Slovenian].
10. Constitution of Hungary 2011 (rev. 2016). ConstituteProject. (2016) N. p. URL : https://constituteproject.org/constitution/Hungary_2016?lang=#342. [in Hungarian].
11. Constitution of Czech Republic 1993 (rev. 2013). ConstituteProject. (2013) N. p. URL : https://constituteproject.org/constitution/Czech_Republic_2013?lang=#1046. [in Greek].
12. Kant, I. (2006) *Metafizika pravovaya*. (Part 1-2). (Vol. 1-6; Vol. 4). Mockva : Mysl, 107-437. [in Russian].
13. Constitution of Norway 1814 (rev. 2016) ConstituteProject. (2016) N. p. URL : https://www.constituteproject.org/constitution/Norway_2016?lang=#33. [in Norwegian].
14. Constitution of Sweden 1974 (rev. 2012) ConstituteProject. (2012) N. p. URL : https://www.constituteproject.org/constitution/Sweden_2012?lang=#7. [in Swedish].
15. Halkin, V. L. (2020) *Konstytutsiino-pravovi zasady pensinoho zabezpechennia vnutrishno peremishchenykh osib. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, vol. 116, 3, 75-82. [in Ukrainian].
16. Krakhmalova, K. O. (2017) *Administratyvno-pravove zabezpechennia statusu vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini. Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
17. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib : Zakon Ukrainy vid 20 zhovtnia 2014 roku № 1706-VII. (2015) N. p. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1, art.1. [in Ukrainian].
18. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia : Zakon Ukrainy vid 9 lystopada 2003 roku № 1058-IV. (2003) N. p. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, NoNo 49-51, art. 376. [in Ukrainian].
19. Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk (2007) / Yu. S. Shemchushenko (Ed.). Kyiv : TOV «Vydavnytstvo «Iurydychna dumka». [in Ukrainian].
20. Shumylo, M. M. (2016) *Pravovidnosny u sferi pensinoho zabezpechennia v Ukraini: monohrafiia*. Kyiv : Nika-Tsentr. [in Ukrainian].
21. Pro pensiine zabezpechennia : Zakon Ukrainy vid 5 lystopada 1991 roku № 1788-XII. (1992) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 3, art. 10. [in Ukrainian].
22. Nesterovych, V. F. (2016) *Konstytutsiyno-pravova modernizatsiya orhaniv der zhavnoy vlady u ramkakh utverdzhennia demokratyi uchasti v Ukraini. Naukovyi visnyk L'viv s'koho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Seriya yurydychna*, 1, 67-76. [in Ukrainian].
23. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. (1996) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, art. 141. [in Ukrainian].
24. Nesterovych, V. F. (2020) *Zaborona dyskryminatsii yak vazhlyvyi mizhnarodnyi ta konstytutsiinyi pryntsyp v haluzi prav liudyny. Ekspert: paradyhmny yurydychnykh nauk i derzhavnogo upravlinnia – Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 5, 86-122. [in Ukrainian].

25. Rishennia u spravi Pichkur proty Ukrainy (Pichkur v. Ukraine). Rishennia Yevro peiskoho sudu z prav liudyny vid 07.11.2013r. (2013) N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_984#Text. [in Ukrainian].

26. Rishennia Konstytutsiinoho sudu Ukrainy vid 07.11.2018r. № 9-r/2018 u spravi za konstytutsiinym podanniam 50 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen punktu 7 rozdlu II Zakonu Ukrainy «Pro zapobihannia finansovoi katastrofy ta stvorennia peredumov dlia ekonomichnoho zrostantnia v Ukraini». (2018) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-18#Text>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.03.2021

*Галкин В. Л., аспирант кафедры государственно-правовых дисциплин
Луганского государственного университета внутренних дел имени Э. А. Дидоренко
(г. Северодонецк, Украина)*

ПЕНСИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВНУТРЕННЕ ПЕРЕМЕЩЁННЫХ ЛИЦ В АСПЕКТЕ КОНСТИТУЦИОННОГО ДОЛГА ГОСУДАРСТВА

По результатам проведенного исследования в статье предложено определение понятия пенсии. Изучены особенности правового статуса внутренне перемещённого лица через призму пенсионных отношений, а также осуществлен подробный анализ особенности права на пенсионное обеспечение внутренне перемещённых лиц в аспекте конституционного долга государства. Подчёркнуто, что право пенсионного обеспечения внутренне перемещённых лиц относится к фундаментальному конституционному праву на социальную защиту, поэтому законы и подзаконные акты, которые каким-либо образом ограничивают право на пенсию граждан, перемещённых с временно оккупированной территории, являются противоречащими нормам Конституции Украины.

Ключевые слова: право пенсионного обеспечения, право на социальную защиту, конституционное право, внутренне перемещённое лицо, конституционная обязанность.

Halkin V., Postgraduate of the Department of State and Legal Disciplines of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko (Sievierodonetsk, Ukraine)

PENSION PROVISION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN THE ASPECT OF THE STATE CONSTITUTIONAL OBLIGATION

Based on the results of the research, the definition of the concept of pension is proposed, the peculiarities of the legal status of an internally displaced person through the prism of pension relations are studied, as well as a thorough analysis of the peculiarities of the right to pension provision.

It is concluded that the legally defined status of an internally displaced person does not coincide and cannot replace any of the legal statuses of a person enshrined in the Constitution of Ukraine, and it is not a separate constitutional and legal status of a person. Emphasis is placed on the fact the issue of pension rights of internally displaced persons should be considered in general as the right of social security of citizens of Ukraine in connection with the lack of such constitutional and legal status as internally displaced person. In addition, it is determined the content of the constitutional right to a pension is the constitutional obligation of the state to provide financial

support in the amount not less than the statutory subsistence minimum in case of disability, loss of breadwinner and in old age and in other cases specified by law.

It's emphasized that it would not be more appropriate to legislate for any special conditions or reservations for the award of a pension than those established for non-IDP citizens of Ukraine. The Constitution of Ukraine does not contain any restrictions on the rights of citizens of Ukraine who have acquired the status of internally displaced persons compared to the rights of others. It's emphasized that the right to pension provision for internally displaced persons belongs to the fundamental constitutional right to social protection, and therefore laws and bylaws that in any way restrict the right to pension of citizens who moved from the temporarily occupied territory are contrary to the Constitution of Ukraine.

Keywords: pension right, social protection right, constitutional right, internally displaced person, constitutional duty.

DOI: 10.33766/2524-0323.93.34-43

УДК 340.15:94(477)«1919/1937»

Кононенко В. В., доктор історичних наук, професор, професор кафедри права і публічного управління Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, Україна)

e-mail: valerii.kononenko@vspu.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5177-2885>

Пилипенко Т. І., старший викладач кафедри права і публічного управління Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, Україна)

e-mail: tetiana.pilipenko@vspu.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7498-9785>

КОНСТИТУЦІЙНЕ БУДІВНИЦТВО В УКРАЇНІ НА ЕТАПІ УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ (1919-1937 рр.)

У роботі проаналізовано основні процеси конституційного будівництва в УСРР та УРСР періоду 1919-1937 рр. Зазначено, що український конституційний процес цього періоду відповідав загальним рисам процесам у РРСФР та СРСР. Із втіленням у життя ідеї республіки рад паралельно йшло формування моделі центральних органів державної влади та управління, органів місцевої влади республіки. Зроблено висновок, що загалом конституційний процес у цей період був спрямований на поступове перетворення України із формально незалежного державного утворення на суб'єкта союзної держави.

Ключові слова: УСРР, УРСР, Конституція УСРР 1919 р., Конституція УСРР 1929 р., Конституція УРСР 1937 р., конституційний процес.

Постановка проблеми. Із поразкою Української революції 1917-1921 рр. та утвердженням в Україні радянської влади розпочався радянський період державності та конституційного будівництва. Три радянські конституції України крок за кроком закріплювали утвердження в республіці нової влади у формі радянської